

84. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2026

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

LU Astronomiskās observatorijas novērojumu paviljonam 100

Gunta Vilka

Pētījuma mērķis

Apkopot, izanalizēt un vizualizēt Latvijas Universitātes (LU) Muzeja krājuma materiālus par LU Astronomiskās observatorijas praktiski un vēsturiski nozīmīgo laika dienesta novērojumu punktu – kanālmalas novērojumu paviljonu – saistībā ar tā 100 gadu jubileju.

Pētījuma metode

LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcijas krājuma analīze. Apraksta veidošanā izmantota vēsturiski ģenētiskā metode.

Pētījuma kopsavilkums

1922. gadā Raiņa bulvārī 19, LU galvenajā ēkā tika dibināta Astronomiskā observatorija, viens no tās uzdevumiem bija laika dienesta izveidošana. Pirms simts gadiem zvaigžņu kustība pie debess bija pats precīzākais pulkstenis. LU Astronomiskajā observatorijā notika zvaigžņu novērojumi pareizā laika noteikšanai. Laika signāli no observatorijas pulksteņiem tika padoti uz Rīgas un vēlāk visas Latvijas iestādēm, tādām kā telegrāfs, radiofons, telefons, arī uz slaveno „Laimas” pulksteni. Novērojumu vietas trūkuma dēļ pašā LU ēkā, **1926. gadā** kanālmalā iepretī Operai **uzbūvēja** speciālu **novērojumu paviljonu**, būvi projektēja arhitekts Pauls Kundziņš. LU Muzeja krājumā glabājas viņa veidotā paviljona novietojuma shēma, pēc kuras varēja precīzi noteikt šīs ēkas atrašanās vietu.

Novēroja ar speciālu teleskopu (pasāžinstrumentu), noteica laika momentu, kad zvaigzne sasniedz noteiktu virzienu debess dienvidu pusē – debess meridiānu. Novērotāja reģistrētos laika momentus pierakstīja hronogrāfs. Pēc tam hronogrāfa datus salīdzināja ar pulksteņu sekunžu signāliem un regulēja tos. Novērojumi paviljonā notika līdz 1959. gadam, pēc tam laika dienests tika pārcelts uz LU Botāniskā dārza teritoriju. Vēlāk paviljonu nojauca un uzstādīja tēlnieces Aleksandras Briedes veidoto skulptūru „Mana zeme”. Paviljons atradās dažus metrus no meitenes bronzas skulptūras uz Operas pusi.

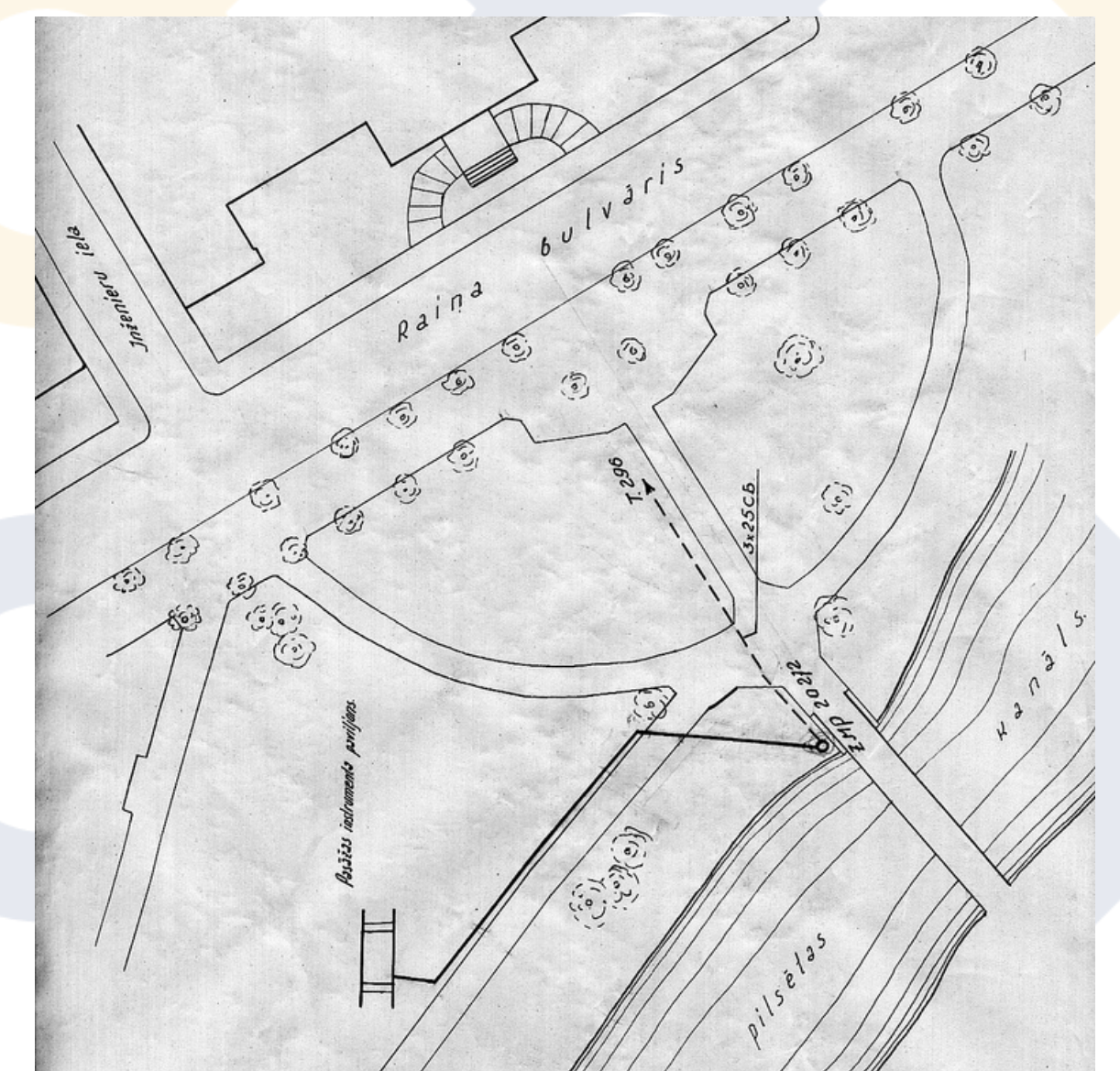
Latvijas Universitātes Astronomiskās observatorijas laika dienesta novērojumu paviljona atrašanās vieta, attēls uzņemts ap 1930. gadu.
LU Muzeja krājums

Virtuālā
izstāde
"Latvijas
Universitātes
Astronomiskās
observatorijas
100 gadi
100 fotogrāfijās"

LU Astronomiskās observatorijas direktors Alfrēds Žaggers veic novērojumus, 1927.
LU Muzeja krājums

Latvijas
Universitātes
pulksteņu
pagrabam 100:

LU Astronomiskās observatorijas novērojumu paviljona novietojuma shēma.
LU Muzeja krājums

Novērojumu paviljona būvniecības darbi, 1926.
LU Muzeja krājums

LU Astronomiskās observatorijas novērojumu paviljons atvērta veidā sagatavots darbam.
LU Muzeja krājums